Excavat per primera vegada un forn romà a la vall andorrana del Madriu-Pedrafita-Claror

Valls de Perafita-Claror, situades a uns 2.200 metres d'altura.

Aquesta és la cinquena campanya de prospeccions i excavacions arqueològiques que porta a terme l'ICAC a la vall del Madriu-Pedrafita-Claror d'Andorra, un dels jaciments arqueològics més rics del Pirineu i, des del 2004, Patrimoni de la Humanitat per la Unesco.

L'equip, format per una dotzena d'arqueòlegs dirigits per Josep Maria Palet (ICAC) i Santiago Riera (SERP-UB), ha treballat enguany en vuit jaciments de la quarantena que hi ha a la vall. Entre les troballes més destacades hi ha dos forns de l'època romana baiximperial (per primera vegada n'han excavat un en extensió), assentaments d'explotacions ramaderes neolítiques (cabanes a Perafita i dues estructures d'hàbitat al Madriu) i construccions de la indústria formatgera medieval, a més de carboneres d'època moderna.

Contingut extret de la web de l'ICAC (www.icac.cat)

Excavació d'una cabana pastoral, possiblement prehistòrica, al Planell del Bisbe, a la vall de Perafita, a 2.200 metres (foto de la dreta) i sondeig amb sonda russa de la torbera de la Serra Mitjana, a 2.400 metres (esquerra).

La campanya del juliol del 2008 és la penúltima que porta a terme l'ICAC a Andorra dins del projecte d'arqueologia del paisatge "Ocupació del sòl i formes del paisatge de muntanya als Pirineus Orientals de l'antiguitat a l'època medieval". Aquesta projecte de recerca, coordinat per l'ICAC, compta amb la col•laboració del SERP (Seminari d'Estudis i Recerques Prehistòriques) de la Universitat de Barcelona i amb el suport del Govern d'Andorra.

Equip d'excavació de la campanya de Perafita-Claror 2008.

ENTREVISTA a tres membres de l'equip: Josep Maria Palet, director dels treballs, i els investigadors predoctorals Hèctor Orengo i Ana Ejarque.

Quina és la troballa més significativa de la campanya del 2008?

Hèctor Orengo: Al Madriu ha estat espectacular perquè per primer cop hem excavat un forn en tota la seva extensió, i en un estat de conservació excel•lent, de l'època romana baiximperial (segles III-VI). És una nova tipologia de forn que altres equips també estan documentant al Pirineu però encara no està definida.

Forn de què?

Josep M. Palet: Justament no en sabem amb certesa la funció perquè no hem trobat romanents.

Hèctor Orengo: I això pot ser una pista! Quan excaves un forn metal•lúrgic tens molt detritus, i aquí no en tenim. Per això pensem que és una nova tipologia de forn. La hipòtesi més plausible és que siguin forns relacionats amb l'explotació forestal.

Ana Ejarque: Per a la producció de pega de resina. Però encara no en tenim proves.

Es coneixen, forns vinculats a l'explotació forestal?

Josep M. Palet: De forns se'n feien per tot, al llarg de la història! I aquest tipus està documentat en època medieval. Els pastors feien forns per fer oli del ginebró, per exemple. Els forns que treballem al Cadí de segur que són metal•lúrgics, però els dos que hem excavat a Andorra probablement estan relacionats amb aquest món ramader.

Per què?

Josep M. Palet: Per dos motius: és una zona de substrat granític pobra en mineral i, com

diem, no tenim els detritus propis de l'activitat metal•lúrgica. Normalment és al revés: trobes molta escòria i poc forn, i nosaltres hem trobat molt forn i poca escòria. Havíem pensat que podien ser forns de ferrer, de forja, però tampoc: són molt grans i estan molt ben fets. D'aquests forns n'hem excavat dos, però en coneixem cinc al Madriu.

Quin material heu tret del forn excavat?

Josep M. Palet: Ha donat poc material arqueològic, però en canvi moltíssima fusta, molt ben conservada en el canal d'evacuació del forn. I aquesta gran presència de fusta reforça la idea que sigui un forn relacionat amb les explotacions forestals.

També heu fet descobriments d'èpoques anteriors a l'època romana.

Josep M. Palet: Sí, pel que fa a la prehistòria hi ha dades interessants. El 2007 a la vall de Perafita ja vam documentar cabanes de l'època neolítica importants, perquè no són simples cabanes de pastor sinó cabanes vinculades a grups, a famílies.

Hèctor Orengo: Cabanes que denoten un assentament estable estacional, és a dir, que el lloc no es va fer servir un sol cop sinó que era un lloc recurrent.

Josep M. Palet: Parlem d'un campament del neolític mitjà, de fa uns 5.000 anys. Arqueològicament és una dada interessantíssima, perquè assentaments a tanta alçada (2.300 metres) amb material constructiu prou ben conservat no es coneixen. Encara hem de fer les datacions, però segurament durant aquesta campanya a Perafita s'ha documentat un nou campament d'entre el 3700 i el 2900 aC.

Ana Ejarque: A part, és un moment d'una obertura de paisatge molt important, perquè aquesta ocupació coincideix amb un començament de pastures: abans hi havia bosc.

Com ho sabeu?

Ana Ejarque: Justament aquest jaciment és a la vora d'una torbera, i el registre palinològic

que n'hem fet ens indica que la formació d'aquestes cabanes coincideix amb la creació de pastures.

Hèctor Orengo: Una de les coses més impressionants d'aquest projecte és la contrastació entre les dades arqueològiques i paleoambientals. Entre elles hi ha una relació molt bona, molt forta, i de gran complementarietat. Hem establert cronologies per separat i coincideixen en les fases antròpiques. O sigui que una aproximació a la història valida l'altra!, i és senyal que ho estem fent bé i que podem començar a definir l'evolució del paisatge i la relació home-medi en aquesta àrea.

Parleu-nos de les altres restes prehistòriques que heu excavat.

Josep M. Palet: Al Madriu s'han excavat a quasi 2.550 metres dues estructures que segurament són d'hàbitat. En una d'elles, de planta rectangular, molt ben construïda, segurament associada a activitats ramaderes, hi ha aparegut força ceràmica. Ho hem de confirmar amb radiocarboni, però no deu ser un jaciment tan antic com el que hem trobat a Perafita sinó del bronze antic, cap al 2000 aC, que també és una fase molt important d'aprofitament del paisatge.

Helicòpter per al trasllat de materials arqueològics (dreta) i torbera de la Serra Mitjana, a la vall de Perafita (2.400 metres), on es realitzaran estudis

paleoambientals (esquerra).

També heu fet descobriments pel que fa a l'època medieval, que potser no us interessa tant...

Hèctor Orengo: I tant, vam començar per aquesta!

Josep M. Palet: A més, un punt de ruptura molt important en el paisatge de muntanya és a l'edat mitjana, i ens interessa molt definir quan, perquè l'edat mitjana és molt llarga: mil anys! De moment tenim moltes estructures ramaderes i formatgeres de la baixa edat mitjana, com orris, i cronologies de Madriu i Perafita del segle XI que apunten a moments importants d'aquestes instal•lacions. Aquest any hem continuat excavant espais d'aquest tipus.

Amb quin objectiu?

Josep M. Palet: Entre el món romà i medieval segurament que hi ha ruptures molt interessants, canvis en l'explotació del medi amb un impacte molt fort, i l'objectiu és concretar aquest moment. Estem pendents de les anàlisis radiocarbòniques, però confiem que la campanya d'enguany, en què hem excavat molt, ens aporti dades.

Hèctor Orengo: D'altra banda, sembla que hi ha diferenciació entre l'aprofitament de les valls. A Perafita és més pronunciada la fase del neolític mitjà; al Madriu, la fase del bronze antic. Abans es considerava aquestes àrees una mateixa unitat d'explotació. Nosaltres estem demostrant el contrari: que l'explotació està molt fragmentada per valls.

Ana Ejarque: Els diagrames pol•línics dibuixen paisatges molt microregionals en la forma de ser explotats: ramaderia, metal•lúrgia, bosc... És sorprenent la diversificació que hi ha en valls d'alta muntanya tan veïnes com Perafita i Madriu, que s'han explotat amb diferents usos en un mateix moment.

Per què és tan imporant datar la ruptura paisatgística entre l'època romana i la

medieval?

Josep M. Palet: En els estudis que jo havia fet als Alps, es parlava del trencament dels segles VIII-IX, en què hi ha desforestacions massives i es configura el paisatge com el coneixem ara. Al Pirineu això encara no està ben perfilat. Amb el Santi Riera vam documentar aquest canvi al segle VII a les zones litorals i prelitorals, i ho vam extrapolar als Pirineus. Però per la informació que tenim fins ara en aquesta època al Pirineu no hi va haver canvis, i potser la ruptura forta es va fer abans, al Neolític!

Tornant a la campanya d'enguany: també heu localitzat carboneres d'època moderna.

Josep M. Palet: Sí, associades a la farga del Madriu, del segle XVIII. Això ens ha generat una gran quantitat de carboneres per a la producció de carbó per alimentar de combustible les fargues. De les 500 estructures inventariades a la zona moltes són carboneres. Amb les prospeccions d'aquest any hem finalitzat l'inventari.

Àrea dels estanys a la vall del Madriu (2.500 metres).

L'ICAC treballa a la vall del Madriu-Perafita-Claror des del 2004, l'any en què es declara Patrimoni de la Humanitat. Casualitat?

Josep M. Palet: Va ser una coincidència feliç. Quan vam presentar el projecte al Govern andorrà els va interessar perquè havien promogut la candidatura a la Unesco perquè la vall fos protegida com a paisatge cultural. Aquesta coincidència ha funcionat molt bé, i des del 2004 hem tingut un suport econòmic del Govern d'Andorra considerable, d'uns vuitanta cinc mil euros.

Hèctor Orengo: De fet, les raons per les quals aquesta vall es va declarar Patrimoni de la Humanitat són bàsicament les raons per les quals nosaltres la vam triar per estudiar. Encara no sabíem la potència arqueològica que tenia, però ja s'intuïa un enorme

aprofitament antròpic durant tota la història.

Per què?

Ana Ejarque: Perquè hi ha estructures visibles a cotes molt altes, com els orris a 2.200 metres, que són construccions de l'època moderna i fan pensar que en el passat també n'hi havia hagut.

Josep M. Palet: Exacte: des de la visió arquelògica ja es veia, en un primer diagnòstic, que era una àrea riquíssima d'estructures ramaderes. Però des de la visió paleoambiental també era una àrea perfecta, perquè està plena de torberes, llacs i estanys, i això permet tenir registres sedimentològics extraordinaris.

Fetes cinc campanyes, en quina fase està el projecte de recerca?

Josep M. Palet: En una fase molt avançada. L'inventari i catalogació de les 500 estructures arqueològiques que ha donat la vall està acabat. Ara el que fem són excavacions d'algunes d'aquestes estructures.

L'any que ve fareu l'última campanya.

Josep M. Palet: Sí, la idea és cloure la recerca i començar a produir. A partir del 2010 tindrem dues noves tesis doctorals, de l'Hèctor Orengo i l'Ana Ejarque, i la publicació de les monografies. Haurem fet sis anys, un termini bo per projectes en arqueologia del paisatge.

No preveieu, doncs, nous projectes a la zona?

Josep M. Palet: Si definim un nou projecte haurà d'estar d'acord amb el futur pla de gestió d'aquestes valls. Per exemple, si hi ha un programa de posada en valor d'aquesta àrea, el projecte arqueològic es podria enfocar a excavar un jaciment, restaurar-lo i consolidar-lo.

[Entrevista de Carme Badia i Puig]

Per a més informació, vegeu què n'ha dit la premsa andorrana:

Televisió d'Andorra

http://www.informatius.ad/index.php?option=com_content&task=view&id=4418&Itemid=63

Diari d'Andorra

http://diariandorra.info/noticies/view.php?ID=7594

El Periòdic d'Andorra

http://www.elperiodicdandorra.com/default.asp?idpublicacio_PK=16&idioma=CAS&idnoticia_PK=524314&idseccio_PK=253&h=